

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Агробіотехнологічний факультет

Спеціальність 205 «Лісове господарство»
ОПП «Лісове господарство»

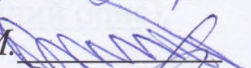
Допущено до захисту
Зав. кафедри лісового господарства

д-р. пед. наук, доцент В.М. Хрик
“ 07 ” 06 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
освітнього рівня «Бакалавр»

**ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ РУБОК ДОГЛЯДУ НАСАДЖЕНЬ
ТРЕТЬОГО ВІКОВОГО ПЕРІОДУ
В ПОЛЕЗАХИСНИХ СМУГАХ ТАРАЩАНСЬКОГО
АГРОЛІСНИЦТВА ДП «СЛП «КИЇВОБЛАГРОЛІС»**

Виконав: Максименко Сергій Олександрович

Керівник: д-р пед. наук, доцент Хрик В. М.

Рецензент:

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет агробіотехнологічний
Спеціальність 205 «Лісове господарство»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри лісового
господарства

В.М. Хрик

«01» 03 2023 р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу здобувачу

Максименку Сергію Олександровичу

1.Тема ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ РУБОК ДОГЛЯДУ НАСАДЖЕНЬ ТРЕТЬОГО ВІКОВОГО ПЕРІОДУ В ПОЛЕЗАХИСНИХ СМУГАХ ТАРАЦАНСЬКОГО АГРОЛІСНИЦТВА ДП «СЛП «КИЇВОБЛАГРОЛІС»

керівник роботи Хрик Василь Михайлович, д-р пед. наук, доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджена наказом вищого навчального закладу від «24» 02 2023 р.
№ 59/с.

2. Строк подання студентом роботи «07» 06 2023 р.

3. Вихідні дані до роботи: літературні джерела з теми дослідження, матеріали лісовпорядкування (пояснювальна записка і таксаційний опис),

4. Перелік питань, які потрібно розробити: Характеристика підприємства. Природно-кліматичні умови регіону досліджень. Аналітичний огляд літературних джерел. Методика збору та обробки дослідного матеріалу. Дослідити ефективність проведення рубок догляду у насадженнях третього вікового періоду в полезахисних смугах Таращанського агролісництва ДП «СЛП «Київоблагроліс». Висновки та пропозиції виробництву.

5. Дата отримання завдання 01. 03. 23р.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОЛЕЗАХИСНИХ ЛІСОВИХ НАСАДЖЕНЬ	8
1.1. Історичний огляд становлення полезахисного лісорозведення в Україні.....	8
1.2. Поняття та класифікація полезахисних лісових смуг.....	12
1.3. Особливості утримання та збереження полезахисних лісових смуг.....	17
1.4. Ефективність полезахисних насаджень та їх меліоративний вплив.....	21
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРИТОРІЇ, ПРИРОДНИХ УМОВ ТА ЛІСОВОГО ФОНДУ ДП «СЛП «КИЇВОБЛАГРОЛІС»...	23
2.1. Місцезнаходження та організаційна структура підприємства.....	23
2.2. Природно-кліматичні умови.....	23
2.3. Характеристика лісового фонду.....	27
2.4. Основні показники ведення лісового господарства та виробнича потужність підприємства.....	33
РОЗДІЛ 3. ПРОГРАМА, МЕТОДИКА ПОЛЬОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОСЛІДНОГО МАТЕРІАЛУ	36
3.1. Програма досліджень.....	36
3.2. Характеристика дослідних об'єктів.....	37
3.3. Методика досліджень.....	48
РОЗДІЛ 4. ВПЛИВ РУБОК ДОГЛЯДУ НА САНІТАРНИЙ СТАН І МЕЛІОРАТИВНІ ФУНКЦІЇ ПОЛЕЗАХИСНИХ ЛІСОВИХ СМУГ У ТАРАЩАНСЬКОМУ АГРОЛІСНИЦТВІ	51
4.1. Лісівничо-таксаційна характеристика полезахисних лісових смуг.....	51
4.2. Санітарний стан полезахисних лісових смуг.....	53
4.3. Лісомеліоративна характеристика полезахисних лісових насаджень.....	54
РОЗДІЛ 5. ОРГАНІЗАЦІЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ У ДП «СЛП «КИЇВОБЛАГРОЛІС»	59
5.1. Стан охорони праці на підприємстві.....	56
5.2. Організація безпечних і нешкідливих умов праці.....	60
5.3. Аналіз протипожежної безпеки на підприємстві.....	62
ВИСНОВКИ	64
РЕКОМЕНДАЦІЇ ВИРОБНИЦТВУ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66
ДОДАТКИ	73

ВИСНОВКИ

1. Наявність функціонуючих полезахисних лісосмуг є принциповою умовою ефективного агровиробництва в Україні. Стан багатьох з нині існуючих в Україні викликає занепокоєння, оскільки тривала відсутність належного догляду за ними перетворилася у критичну проблему державного масштабу.

2. У Таращанському агролісництві ДП «СЛП «Київоблагроліс» полезахисні лісові смуги перебувають на завершальному етапі свого розвитку. Вони представлені чистими і змішаними деревостанами, в яких головною породою виступає дуб звичайний та ясен звичайний.

3. Середні показники росту насаджень за висотою і діаметром відповідають якісному показнику продуктивності I–II класів бонітету. Усім дослідженим лісовим смугам притаманна продувна конструкція, що свідчить про своєчасне проведення доглядових рубань. Сучасний склад насаджень майже не відрізняється від запроєктованого у всіх досліджуваних смугах.

4. Більша частина досліджених насаджень здорові, з індексом санітарного стану менше 1,5 од. Полезахисні насадження на ТПП №№ 1, 2, 4, 5 належать до категорії «ослаблені». Найвищою стійкістю характеризувалися чисті дубові та мішані насадження з дуба звичайного, ясена звичайного та клена гостролистого.

5. Зміни конструкції полезахисних смуг найчастіше спричинені впливом підросту та підліску. Підріст, віднесений до категорії «крупний» (понад 1,5 м), значно впливає на зменшення ажурності нижньої частини вертикального профілю полезахисних лісових смуг. Так, зі збільшенням показників підросту та підліску ажурність відповідно зменшувалась.

6. За шкалою лісівничо-меліоративної оцінки захисних лісових насаджень досліджені полезахисні смуги характеризуються як такі, що повністю відповідають встановленим вимогам (з оцінкою “5”) або відповідають недостатньо (з оцінкою “4”).

РЕКОМЕНДАЦІЇ ВИРОБНИЦТВУ

1. Причиною зниження біологічної стійкості полезахисних насаджень на ТПП №№ 1, 2, 4, 5 є поява свіжого сухостою. Пропонуємо здійснити у зазначених полезахисних смугах лісгосподарські заходи з поліпшення санітарного стану.

2. Провести інвентаризацію полезахисних лісових смуг агролісництва із метою визначення їхнього сучасного стану та захисних властивостей із подальшим здійсненням лісгосподарських заходів щодо підвищення їх меліоративної ефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агролісомеліорація : практикум / С. В. Роговський, І. Д. Василенко, В. М. Черняк, В. М. Хрик; за ред. В. Ю. Юхновського. Київ : Фітосоціоцентр, 2011. 292 с
2. Аналітична нотатка щодо правового статусу полезахисних лісосмуг / Аналітичний центр Аграрного союзу України. URL:: <http://www.aau.org.ua/pres-sluzba/novini-1/novini>
3. Андрущенко О. П., Євдокимова М. О. Історія створення полезахисних лісових смуг у навчальному господарстві «Докучаєвське». *Вісник ХНАУ*. № 2, 2017, Лісове господарство. С. 240–251.
4. Величко Л. Л., Величко О. Б. Трансформація агрономічних показників чорнозему звичайного під впливом захисних лісових смуг. *Вісник ХНАУ*. 2002. № 1. С. 221–225.
5. Гладун Г. Б. Сучасний стан полезахисного лісорозведення та перспективи його розвитку. *Лісовий журнал*. 2011. № 1. С. 16–18.
6. Гладун Г. Б., Юхновський В. Ю., Суска А. А., Горошко В. В., Сидоренко С. В. Лісомеліоративна справа в Україні: витоки, сучасний стан, виклики сьогодення та перспективи. Відтворення лісів та лісова меліорація в Україні: витоки, сучасний стан, виклики сьогодення та перспективи в умовах антропоцену. Київ. НУБІП України. 2019. С. 250–269.
7. Годованюк А.Й. Полезахисні лісосмуги вже більш як двадцять років самі потребують захисту. Правові аспекти проблеми. *Актуальні проблеми політики*. 2013. Вип. 49. С. 228.
8. Горошко М. П. Біометрія: Навчальний посібник. Львів: Камула, 2004. 236 с.
9. Гром М. М. Лісова таксація: підручник. Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. Львів: Вид-во НЛТУ України, 2007. 416 с.
10. Довідник лісовода / під ред. П. С. Пастернака. Київ: Урожай, 1990. 296 с.

11. ДСТУ ISO 4874:2007. Агролісомеліорація. Терміни та визначення: чинний від 01 січня 2009 року. Київ: Держспоживстандарт України, 2007. 20 с. (Національні стандарти України).
12. Закон України «Про охорону праці», 2002 р. *Урядовий кур'єр*, 2002. № 46.
13. Звірко В., Колядинська Т. Полезахисні лісосмуги самі потребують захисту. *Землевпорядний вісник*. 2012. № 9. С. 5–8.
14. Зведений проєкт організації та ведення лісоого господарства ДП «СЛП «Київоблагроліс». Ірпінь, 2021. 238 с.
15. Земельний кодекс України. Закон України від 25 жовтня 2001 року (у редакції від 29 грудня 2015 року) [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
16. Інструктивні вимоги з лісомеліоративного впорядкування захисних лісових насаджень / уклад. О. І. Пилипенко, В. М. Малюга, М. О. Штофель, В. Ю. Юхновський, А. А. Строчинський та ін. К.: Держкомлісгосп, 2000. 74 с.
17. Інструкція з впорядкування лісового фонду України. Частина перша. Польові роботи. Ірпінь, Укрдержліспроект, 2006. 104 с.
18. Коптєв В. І., Гладун Г.Б. Дослідження еталонних полезахисних лісових смуг на Україні. Лісівництво і агролісомеліорація. К., 1991. Вип. 83. С. 17–22.
19. Коптєв В.І., Ліщенко О. О. Полезахисні смуги і врожай. Харківське книжне видавництво, 1963. 62 с. 103.
20. Коптєв В.І., Ліщенко О. О. Полезахисне лісорозведення. К.: Урожай, 1989. 168 с.
21. Лагутенко О. Т. Агроекологія: Навчальний посібник. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. 206 с.
22. Лакида П. І. Роль лісів у екологічній стабілізації довкілля в регіоні м. Біла Церква. Лісове і садово-паркове господарство. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/licgos_2012_2_8.pdf.

23. Лісовий кодекс України : Закон України від 21 січня 1994 року (у редакції від 28 грудня 2015 року) [Електронний ресурс]. Режим доступу : [http:// zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3852-12](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3852-12).
24. Лісові меліорації: підруч. / О. І Пилипенко. та ін. ; за ред. В.Ю. Юхновського. Київ: Аграрна освіта, 2010. 282 с.
25. Лісотакційний довідник / ред. С. М. Кашпор, А.А. Строчинський. Київ: Видавничий дім «Вініченко», 2013. 496 с.
26. Лобченко Г.О. Фітоіндикація полезахисних смуг Правобережного Лісостепу: автореф. дис. ... канд. с.-г. наук, спец.: 06.03.01 (Лісові культури і фітомеліорація). Київ, 2015. 21 с.
27. Лобченко Г.О. Ценотична структура трав'яного ярусу фітоценозу полезахисних лісових смуг. Науковий вісник НЛТУ України. 2015. №25. С. 130–136.
28. Лохматов М. А., Гладун Г. Б. Лісові меліорації в Україні: історія, стан, перспективи. Харків: Нове слово, 2004. 256 с.
29. Лукіша В.В. Екологічні функції полезахисних лісових насаджень. *Екологічні науки*. 2013. № 1. С. 56–64.
30. Малюга В.М. Місце і роль захисних лісових насаджень у розбудові національної екологічної мережі // Матеріали наук. конф. науково-педагогічних працівників і аспірантів Національного університету біоресурсів і природокористування України. К.: НУБіП України, 2010. С. 99–100.
31. Милосердов М. М. Ефективність полезахисних лісових смуг. Київ: Урожай, 1971. 192 с.
32. Правила з охорони праці для працівників лісового господарства та лісової галузі. Затверджені Міністерством надзвичайних ситуацій від 13.07.2005., №119.
33. Пилипенко О. І., Юхновський В. Ю. Обґрунтування параметрів оптимальної полезахисної лісистості. *Наук. вісник НАУ*. К.: НАУ, 1998. № 10. С. 236–248.

34. Пилипенко О. І., Юхновський В. Ю. Оптимальні зональні конструкції полезахисних лісових смуг. *Науковий вісник НАУ*. Київ, 2000. Вип. 25. С. 266–271.
35. Пилипенко О. І., Юхновський В. Ю., Ведмідь М. М. Системи захисту ґрунтів від ерозії. Київ: Златояр, 2004. 435 с.
36. Пилипенко О.І. Оптимізація зональних лісоаграрних систем. *Лісовий журнал*. 1994. № 3. С. 11–12.
37. Пилипенко О.І., Юхновський В.Ю., Пилипенко Ю.О., Ситник О.С. Ефективність полезахисних лісових смуг у зниженні швидкості вітру та снігозатриманні. *Науковий вісник НАУ*. Київ: НАУ, 2004. Вип. 70. С. 245–253.
38. Площі пробні лісовпорядні. Метод закладання: СОУ 02.02-37-476:2006. [Чинний від 2007-05-01]. Київ: Мінагрополітики України, 2006. 32 с.
39. Поліщук О. П. Вплив різних конструкцій лісових смуг на вологість орного шару ґрунту. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.17. С. 28–33.
40. Поліщук О. П. Лісівничо-меліоративна ефективність полезахисних лісових смуг різних конструкцій, сформованих рубками догляду в умовах Київської височинної області: автореф. дис. канд. с.-г. наук: спец. 06.03.01. НУБіП України. Київ: Вид-во "Либідь", 2009. 19 с.
41. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення інвентаризації земель та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України» від 23 травня 2012 р. № 513. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/476-2019-%D0%BF>
42. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил утримання та збереження полезахисних лісових смуг, розташованих на землях сільськогосподарського призначення» від від 22 липня 2020 р. № 650. Київ. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP200650>

43. Рекомендації щодо створення, відновлення, реконструкції та утримання полезахисних лісових смуг у степовій та лісостеповій зонах України. FAO of the UN/GEF. 2019. 4 с.

44. Санітарні правила в лісах України. Київ: Держкомлісгосп України, 2016. 30 с.

45. Сидоренко С. В., Біла Ю. М. Особливості розподілу снігу й вологи під впливом полезахисних лісових смуг щільної конструкції. Лісівництво і агролісомеліорація. Харків: УкрНДІЛГА, 2017. Вип. 131. С. 104–112.

46. Сидоренко С. В., Румянцев М. Г., Чорнявська І. Р. Полезахисні лісові смуги як елемент екологічного каркасу агроландшафтів. Ефективне функціонування екологічно стабільних територій у контексті стратегії стійкого розвитку: агроекологічний, соціальний та економічний аспекти : матеріали II 205 Всеукр. наук.-практ. конф. (Полтава, 28 листоп. 2018). Полтава : ПДАА, 2018. С. 32–34.

47. Сидоренко С. В., Сидоренко С. Г. Полезахисні лісові смуги в контексті розвитку агролісівництва та комплексного використання сільськогосподарських земель. Перспективи еко-інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 20 листопада 2020 р.). Полтава: РВВ ПДАУ, 2020. 161 с

48. Ситник О. С. Лісівничі особливості та полезахисна роль лісових смуг різних конструкцій в умовах Правобережного Лісостепу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. с.-г. наук: 06.03.01. Київ, 2005. 18 с.

49. Соваков О. В. Конструктивні особливості і меліоративна ефективність полезахисних лісових смуг. *Наукові доповіді Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2014. № 3.

50. Соваков О. В. Особливості визначення ширини полезахисних лісових смуг в умовах Правобережного Лісостепу України. *Питання біоіндикації та екології*. 2013. Вип. 18, № 2. С. 80-90. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pbte_2013_18_2_9.

51. Стадник А. П. Ландшафтно-екологічна оптимізація систем захисних лісових насаджень України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра с.-г. наук : 03.00.16. Київ, 2008. 45 с.

52. Тимошевський В.В. Агроекологічне значення полезахисних лісових смуг. URL: http://econf.at.ua/publ/konferencija_2015_10_20_21/sekcija_5_ekonomichni_nauki/agroekologichne_znachennja_polezakhisnikh_lisovikh_smug/30-1-0-594.

53. Ткачук К.Н. Основи охорони праці: Підручник . 2-ге вид., допов. і перероб. К.: Основа, 2006. С. 444.

54. Фурдичко О. І. Ліс у Степу: основи сталого розвитку : монографія / О.І. Фурдичко, Г.Б. Гладун, В.В. Лавров; за ред. О.І. Фурдичка. Київ: Основа, 2006. 496 с.

55. Фурдичко О.І., Бондаренко В.Д. Першопостаті українського лісівництва. Нариси до лісової історії. Львів: ВАТ «Бібльос», 2000. 372 с.

56. Юхновський В. Ю., Танцюра Б. Ф. Лісові меліорації та цілісність ландшафтів. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер.: Лісівництво та декоративне садівництво. 2012. Вип. 171(3). С. 308–312. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_lis_2012_171\(3\)_52](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_lis_2012_171(3)_52).

57. Юхновський В. Ю. Лісоаграрні ландшафти рівнинної України: оптимізація, нормативи, екологічні аспекти. Київ: Інститут аграрної економіки, 2003. 273 с.

58. Юхновський В.Ю. Наукові основи оптимізації лісоаграрних ландшафтів рівнинної частини України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра с.-г. наук : 06.03.01; 06.03.02. Київ, 2003. 36 с.

59. Юхновський В.Ю., Малюга В.М., Штофель М.О., Дударець С.М. Шляхи вирішення проблеми полезахисного лісорозведення в Україні. *Наукові праці Лісівничої академії наук України*. Львів, 2009. Вип. 7. С. 62–65.

60. Alemu M. M. 2016. Ecological benefits of trees as windbreaks and shelterbelts. *Int. J. Ecosyst.*, 6: 10–13.

61. Dłużniewska J., & Mazurek R. 2011. Effect of extracts of soils from various distances from black locust (*Robinia pseudoaccacia*) shelterbelts on *Trichoderma* fungi. *Ecological Chemistry and Engineering A*, 18(5–6), 679–684.
62. Gorban V., Huslysty A., Kotovych O., Yakovenko V. Changes in physical and chemical Properties of calcic chernozem affected by *Robinia pseudoacacia* and *Quercus robur* plantings // *Ekologia (Bratislava)*. 2020. Vol. 39 (1). P. 27–44.
63. Kuhns M. 2012. Windbreak benefits and design (Rural/Conservation Forestry/Utah Forest Facts). Utah State University, Cooperative Extension, Logan, UT.
64. Stoeckeler J. H. & Williams R. A. 1949. Windbreaks and Shelterbelts. Ed. U.S. Dept. of Agriculture. P. 191–200.